

IZ POLJOPRIVREDE STRANIH ZEMALJA

Inž. Igor Jugović,
»Vajda — koopexport«, Zagreb

GOVEDARSTVO ITALIJE*

UVOD

Susjednu Italiju poznajemo kao velikog uvoznika govedeg mesa i živih goveda iz naše i drugih zemalja, dok nam je sama govedarska proizvodnja tamo prilično nepoznata. Zbog toga ćemo ukratko prikazati stanje, razvoj i probleme talijanskog stočarstva, a naročito govedarstva, što će posebno interesirati one stručnjake koji kod nas rade u govedarskoj proizvodnji, mesnoj industriji i izvoznim poduzećima, uglavnom usmjerenim prema talijanskom tržištu.

USPOREDBA JUGOSLAVIJE I ITALIJE

Najprije ćemo dati pregled i usporedbu nekih osnovnih podataka o površini, stanovništvu i stočarstvu Jugoslavije i Italije jer ćemo tako doći do zanimljivih zaključaka.

Pokazatelji	Jugoslavija	Italija	Jugoslavija 100 Italija =
površina km ²	255.804	301.226	117
stanovništvo	18,841.000	50,170.000	266
stanovnika na 1 km ²	73	164	224
goveda ukupno	5,355.000	9,153.000	171
krava	2,689.000	5,278.000	192
goveda na 100 stanovnika	28,8	18,2	63
svinje	5,013.000	4,900.000	98
ovce i koze	10,058.000	9,100.000	91
kopitari	1,252.000	1,200.000	96
perad	29,940.000	95,000.000	317
brojleri	uključeni pod perad	280,000.000	—

Razlika u površini između dviju zemalja nije velika, samo 17%, ali broj stanovnika Italije premašuje za preko 2,5 puta stanovništvo Jugoslavije.

Razumljivo je da su, prema tome, veće i potrebe za mesom i mlijekom radi ishrane stanovništva, ali prema površini, geografskom položaju, zemljišnim i klimatskim prilikama Italije, sigurno iznenađuje, da tamo ima znatno više goveda nego kod nas. Međutim, relativno ih ima dosta manje.

Kod svinja, kopitara i ovaca nema tako velikih razlika u brojnom stanju, ali u peradarstvu, a posebno u proizvodnji brojlera, daleko zaostajemo za Italijom.

* Inž. Igor Jugović radi na poslovima izvoza žive stoke u Italiju, pa je boravio u Italiji nekoliko puta. 1965. godine je bio od 11. do 17. ožujka i od 4. do 13. studenog.

Na osnovu iznijete usporedbe možemo vidjeti kako su velike ali neisko, rištene naše mogućnosti u govedarskoj i peradarskoj proizvodnji.

U talijanskoj pokrajini Emiliji npr., na jugoistoku Padske nizine na površini od 21.130 km² uzgaja se oko 1.400.000 goveda, od čega 545.000 krava, dok u AP Vojvodini, na površini od 21.506 km² ima samo 470.000 goveda, od čega 222.000 krava.

STANJE I RAZVOJ STOČARSTVA

Stočarstvo u Italiji nije jednakomjerno raspoređeno.

Od ukupnog broja goveda oko 84% se uzgaja u sjevernoj i centralnoj Italiji, a samo 16% na jugu i otocima Sardiniji i Siciliji.

Kod svinja je sličan raspored, s time da ih relativno više ima u centralnom dijelu zemlje.

Kopitari su raspoređeni dosta ravnomjerno, s tom razlikom, da sjeverno prevladavaju konji, a južno magarci, mazge i mule.

Većina ovaca i koza uzgaja se na jugu Italije i na otocima.

Peradarstvo je najjače u sjevernoj i centralnoj Italiji.

Razvoj talijanskog stočarstva posljednjih godina vidimo na slijedećoj tabeli:

Vrst stoke	Brojno stanje u 000		Razlika u 000
	1960.	1963.	
goveda	9.827	9.153	— 674
svinje	4.148	4.900	+ 752
kopitari	1.290	1.200	— 90
ovce	8.343	7.800	— 543
koze	1.440	1.300	— 140
perad	83.700	95.000	+ 11.300
brojleri	36.300	280.000	+ 243.000

Italija je u 1963. god. vlastitom proizvodnjom zadovoljila 94,2% potreba za ovčjim i kozjim mesom, 87,5% za svinjskim mesom, a svega 53% potreba za goveđim mesom. Tako negativan razvoj talijanskog stočarstva najozbiljnije zabrinjava sve tamošnje odgovorne faktore, jer problemi nisu mali.

Naročito je negativna situacija u govedarstvu, gdje je i 1964. god. nastavljen pad brojnog stanja na oko 9 milijuna grla. Tako je Italija došla u nezavidnu situaciju — sve više uvozi goveđe meso i živa goveda, a smanjuje vlastitu govedarsku proizvodnju.

Više je razloga prouzrokovalo smanjenje stočnog fonda Italije.

Najvažnije su svakako bile sušne godine 1961. i 1962. pa je došlo do velikog manjka stočne hrane, naročito voluminozne, te je mnogo stoke prodano i poklano. Uslijed nagle industrijalizacije i tzv. talijanskog »booma«, u istom periodu sitni zemljoposjednici — seljaci, napoličari i poljoprivredni radnici napuštaju poljoprivrednu i stočarsku proizvodnju i traže bolju zaradu u industriji, trgovini, zanatima i drugdje, a veliki broj emigrira u zemlje zapadne Evrope.

Došlo je do krize napoličarskih odnosa koji su u Italiji vrlo rašireni. Radna snaga za velika poljoprivredna imanja postala je skupa, a za stočarstvo ju je teško dobiti. S time u vezi govedarska proizvodnja se modernizira i industrijalizira, ali još uvijek veoma sporo, kako bi se nadoknadio manjak radne snage.

Od ekonomskih razloga navađa se nestimulativna cijena mlijeka i živih goveda, prevelika konkurencija uveženog mesa i stoke, te veliki broj posrednika između proizvođača i potrošača. Dolazi do situacije da proizvođač robu jeftino prodaje, a potrošač ju skupo plaća. Država ne pomaže proizvodnju premijama, kreditima i dr.

Slični su razlozi doveli do smanjenja broja ovaca, dok se konji smanjuju sve većom upotrebom mehanizacije.

Svinje posljednjih godina pokazuju stalan porast, ali njihov broj nije u skladu sa stanovništvom, jer je potrošnja svinjskog mesa mala, a mast se gotovo i ne troši. Povećana proizvodnja 1964. god. je dovela do velikog pada cijena svinja, što je prouzrokovalo zastoj svinjogojstva.

Peradarstvo se razvija vrlo povoljno, a proizvodnja brojlera je povećana za 4 godine preko 7,5 puta i daje na talijansko tržište velike količine najjeftinijeg mesa.

Spomenimo još da poljoprivredna proizvodnja Italije daje oko 20% bruto nacionalnog dohotka, a od toga jedna trećina otpada na stočarsku proizvodnju, što sa stočarskog stanovišta nije povoljan omjer. Ipak, kod toga treba imati u vidu specifičnost geografskog položaja Italije.

O GOVEDARSTVU

Najjače govedarsko proizvodno područje nalazi se u poriječju rijeke Po, te na obroncima Alpa i Apenina, koji sjeverno, zapadno i jugoistočno zatvaraju Padsku nizinu. To je ujedno najrazvijeniji poljoprivredni i industrijski dio Italije, najgušće naseljen, s velikim gradovima — jakim potrošačkim centrima poljoprivrednih i stočarskih proizvoda.

U četiri pokrajine toga područja, Piemontu, Lombardiji, Emiliji i Venečiji, koje čine trećinu površine Italije, uzgaja se oko 60% svih goveda Italije.

U Italiji se stočarstvom bavi svega 53,3% svih poljoprivrednih gospodarstava. U njima na 1 ha poljoprivredne površine u sjevernoj Italiji dolazi prosječno 0,97 goveda i 6,8 goveda po jednom gospodarstvu. U centralnoj Italiji taj omjer je 0,49 odnosno 4,1, dok su ti odnosi na jugu i otocima mnogo nepovoljniji.

PASMINE GOVEDA

Talijansko govedarstvo je pasminski vrlo šaroliko, jer ga čine goveda 24 različite pasmine. Polovina tih pasmina nema više lokalnog značaja, ekstenzivne su, brojno stanje je od 10 do 100 tisuća grla, odnosno ukupno oko 500.000 goveda.

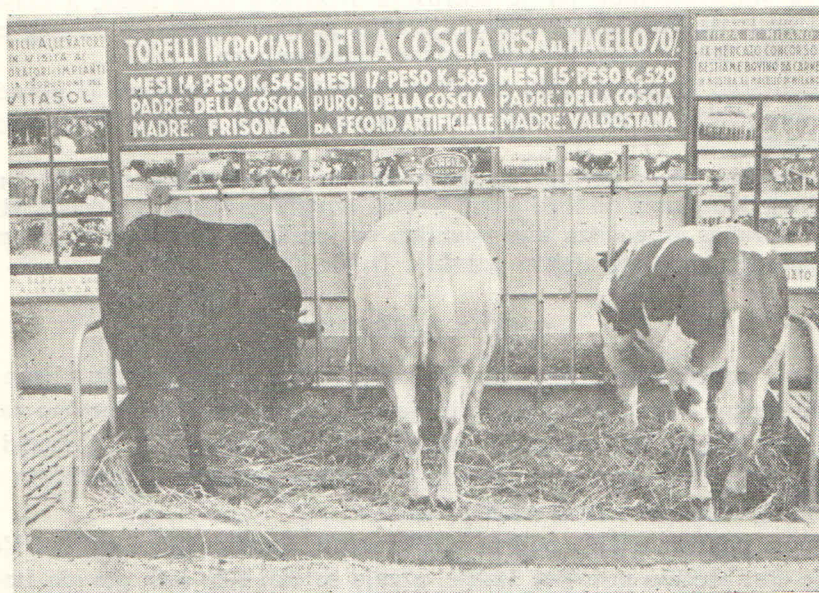
Veliki je i broj različitih križanaca, oko 1.400.000.

Prema namjeni uzgoja, sva talijanska goveda možemo podijeliti u tri klasične pasminske skupine.

Najjača je skupina mliječnih pasmina, 54% svih goveda, (prije rata 39,3%), slijede pasmine za meso i rad sa 23,5% (31%), te kombinirane pasmine za mlijeko, meso i rad sa 22,5% (29,7%).

U prvoj skupini nalaze se dvije najbrojnije pasmine, frizijska crnošara (Frisona) i smeđa alpska (Bruna alpina). Ovdje ubrajaju još i valdostansku, lokalnu pasminu iz Val d'Aosta, koja broji oko 135.000 grla.

Frizijska pasmina je sada prva pasmina Italije. Od prijeratnih 189.000 ova se goveda danas približavaju brojci od 2 milijuna grla. Postoji stalna tendencija širenja ove pasmine na svim intenzivno vođenim gospodarstvima Padske nizine, na ostalim plodnim površinama, kao i u okolici gradova, zato što se ta pasmina pokazala najekonomičnija.

Slika 1 — Izložbeni primjerci prvoklasnih tovljenika na Fiera di Verona 1965.

Osim velike proizvodnje mlijeka, ova goveda daju sada i meso preko modernog tova teladi regeneriranim mlijekom, za tzv. »bijelo meso«, i preko intenzivnog tova junadi u tipu »baby beefa«.

Za dopunu i povećanje stada u Italiju se svake godine uvozi veći broj rasplodnih i proizvodnih grla frizijske pasmine iz Holandije i USA.

Smeđe alpsko govedo, zbog manje mliječnosti i ekonomičnosti, moralo je prepustiti vodeće mjesto frizijskom i povući se iz plodne Padske nizine, kuda je sišlo, natrag u planinska područja Alpa. To je dovelo do smanjenja broja tih goveda od oko 2,200.000 u 1940. god. na 1,876.000 u 1962. god. Kako vlastita reprodukcija nije dovoljna i ova goveda stalno uvoze iz Švicarske i Austrije.

Goveda frizijske i smeđe alpske pasmine čine danas 43% od ukupnog broja goveda Italije, tj. njihov najveći i najproduktivniji dio, kako u proizvodnji mlijeka tako i u proizvodnji mesa.

Druga jaka skupina goveda Italije, oko 2.000.000 grla ukupno, jesu njihove domaće kasnozrele pasmine, uzgajane za meso i rad, a koje su po bijelosiivoj boji dlake prozване »bijeje pasmine« ili »razze bianche«.

Ima ih pet: Marchigiana sa oko 715.000 grla, Romagnola sa 590.000, Chianina sa 527.000, Pugliese sa 161.000 i Maremmana sa 100.000 grla.

Navedena goveda gube svoju ulogu kao radna snaga, pa im zbog minimalne mliječnosti preostaje jedina namjena proizvodnja mesa koje radi dobre kvalitete u Italiji naročito cijene. Dobro utovljena grla tih pasmina postižu za kg žive vage oko 50 lira veću cijenu od ostalih goveda.

U vezi s uzgojnom preorijentacijom i ekonomikom tova, pred uzgajaoe ovih pasmina postavlja se kao najvažniji zadatak, prelaženje s ekstenzivnog tova starijih goveda, volova, krava i junaca, na intenzivni tov mlađe stoke. Za postizanje ranozrelosti potrebna je planska selekcija i poboljšana ishrana, o čemu do sada nije vođeno dovoljno računa. Po ugledu na francuske uzgajaoe Charolaise goveda, talijanski stručnjaci predlažu prelaz na pašni uzgoj krava i podmlatka radi pojeftinjenja proizvodnje.

Dva milijuna goveda mesnih pasmina predstavlja veliki, ali nedovoljno iskorišteni potencijal Italije, ali to je ujedno i široka baza preko koje se može unaprijediti i povećati proizvodnja toliko potrebnog govedeg mesa.

U treću skupinu goveda za mlijeko, meso i rad, ide 15 pasmina, od kojih spomenimo Piemontese sa (695.000 grla), sivo alpsko govedo (300.000), crvenošaro friulijsko — Pezzata rosa friulana (280.000), bijelo padsko (142.000), pincgavsko (40.000), itd.

Za nas je najinteresantnije crvenošaro govedo iz pokrajine Friuli, na granici prema Jugoslaviji. Ta pasmina je srodna našem simentalskom govedu, samo se uzgaja u težem tipu. Radi kvaliteta ova se pasmina brojčano polako povećava i proriče joj se dobra budućnost. To bi mogli i mi iskoristiti izvozom naših rasplodnih grla simentalske pasmine, jer postoji obostrani interes.

Time bi završili pregled talijanskih pasmina goveda, koje, kako vidimo, odgovaraju tamošnjim vrlo različitim uzgojnim uvjetima. Takvo govedarstvo ima mnogo uzgojnih, proizvodnih i ekonomskih problema, a na njihovom rješavanju talijanski stočari i stručnjaci će još dosta raditi.

PROIZVODNJA U GOVEDARSTVU

Prosječna godišnja mliječnost u 1964. god. bila je oko 2.500 kg, što i nije malo s obzirom na pasminski sastav goveda. U zemljama Zajedničkog evropskog tržišta, poslije Italije dolazi samo Francuska, koja ima još manju mliječnost zbog većeg broja goveda mesnatih i kombiniranih pasmina. Ukupna godišnja proizvodnja mlijeka u Italiji bila je 1963. god. 67,750.000 q, što je manje od onoga što se proizvede u maloj Holandiji. U vezi sa smanjenjem broja goveda, postepeno opada i proizvodnja mlijeka u Italiji.

Potrošnja mlijeka je niska, svega 66 kg godišnje po jednom stanovniku. Otkupna cijena mlijeka od proizvođača je 70 do 80 lira, dok je prodajna od 110 do 120 lira. Kao i svagdje, proizvođači tvrde da je ta cijena niska i neekonomska.

U proizvodnji mesa situacija je slična.

Dok se godišnji prirast po jednom govedu u zemljama ZET-a kreće od 70 do 80 kg, u Italiji je taj prirast manji, 55 kg.

Ukupna proizvodnja mesa opada, dok potrošnja, a time i uvoz, stalno rastu, što je vidljivo iz ovih podataka:

	1961.	1963.
uvoz goveđeg mesa u q	537.917	2.580.870
uvoz živih goveda u kom	353.350	750.589

U 1964. god. uvoz živih goveda se smanjio za 175.000 kom. ali se uvoz mesa povećao za oko 250.000 q.

Takav uvoz predstavlja veliko opterećenje za vanjskotrgovinsku bilancu Italije, bez puno izgleda na smanjenje. Povećanjem standarda potrošnja mesa će stalno rasti, a vlastita proizvodnja, već sada nedovoljna, neće je nikada u potpunosti moći zadovoljiti.

S talijanskim tržištem mesa i žive stoke, te potrošnjom i uvozom upoznat ćemo se opširnije u jednom posebnom članku.

Slaba plodnost veliki je problem talijanskog govedarstva. Dok se u zemljama, članicama ZET-a, plodnost kreće od 95 do 100%, u Italiji je svega oko 70%. To predstavlja veliki gubitak u govedarskoj proizvodnji i nacionalnoj ekonomiji, jer se radi o manjku od oko 1,250.00 teladi, koja bi daljnjim uzgojem i tovom i te kako pridonijela smanjenju uvoza toliko deficitarnog goveđeg mesa.

Uzroci slabe plodnosti su klasični: neprirodan uzgoj, nedovoljna ishranjenost, loši higijenski uvjeti držanja u stajama, razne bolesti, nedovoljna selekcija neplodnih grla, prespora obnova stada, pomanjkanje dobrih rasplodnjaka, nerazvijeno umjetno osjemenjivanje i drugo.

Talijansko govedarstvo je opterećeno mnogim problemima, na koje mnogi ukazuju, ali nastojanja da se situacija popravi relativno su slaba, pa je ono više prepušteno stihijskom razvitku, nego planskom unapređenju.

Državna intervencija u tom poslu je vrlo skromna, pa za razne premije, pomoć proizvođačima, kredite i nagrade Italija troši vrlo malo u odnosu na ostale zemlje ZET-a. Tako za unapređenje stočarstva Zapadna Njemačka daje godišnje 108,30 milijardi lira, Francuska 103,05, Holandija 47,65, a Italija svega 3,05 milijardi (1962.).

KONTROLA MLIJEČNOSTI

U uzgojno-seleksijskom radu i kontroli mliječnosti Italija je na posljednjem mjestu među zapadnoevropskim zemljama. Prvi službeni podaci počinju tek 1955. godine, tako da se u uzgojnim knjigama i pod kontrolom nalazi relativno mali postotak goveda, odnosno krava. Najviše je grla obuhvaćeno selekcijom kod frizijske i smeđe alpske pasmine.

Osim toga, selekcija se provodi i kod mesnatih pasmina Marchigiana, Chianina, Romagnola.

Rezultati kontrole mliječnosti u Italiji 1964. godine bile su ovakvi:

Pasmina	Broj gospodarstava pod kontrolom	Prosječno grla na jednom gospodarstvu	Ukupno krava pod kontrolom	Zaključene laktacije sa preko 200 dana	Proizvodnja mlijeka	% masnoće
Smeđa alpska	10.444	4,27	44.641	31.364	3.433	3,69
Frizijska	3.996	27,02	107.980	73.063	4.325	3,61
Bijela padaska	211	4,96	1.047	974	4.018	3,51
Reggiana	120	9,13	1.096	983	4.287	3,79
Friulska crvenošara	757	4,55	3.442	1.624	3.212	3,80
Križanci firzijska × smeđa alpska	21	15,47	355	367	4.268	3,44
Ayrshire	1	25,00	25	14	2.645	3,71
Ukupno	15.550	10,20	158.556	108.289	4.047	3,63

Plodnost kontroliranih krava bila je 99,14%.

Sada Talijani nastoje da prošire uzgojno-seleksijski rad, kako bi smanjili razliku, koja ih dijeli od ostalih zapadnoevropskih zemalja, čije napredno govedarstvo služi kao dobar uzor i putokaz kako se unapređuje stočarska proizvodnja.

ALLEVAMENTO DI BESTIAME BOVINO IN ITALIA ALLEVAMENTO DI BESTIAME BOVINO IN ITALIA

Riassunto

Nell'articolo all'inizio l'autore paragona i dati concernenti alla superficie, popolazione, quantita delle diverse speci del bestiame in Jugoslavia e in Italia, inoltre descrive la situazione e lo sviluppo dell'allevamento del bestiame in Italia negli ultimi anni, mentre alla fine si occupa piu estesamente dell'allevamento di bovini, delle razze bovine, della produzione di carne e di latte, dei lavori sul campo selezione e degli altri problemi dell'allevamento.

La Jugoslavia e l'Italia hanno molto di comune e di somiglianza nella produzione del bestiame e quest'articolo da un contributo alla migliore conoscenza reciproca.